

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבֹן שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה אֶל מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי: תֵּנָה אֶת נְשֵׁי וְאֶת יְלָדֵי אֲשֶׁר עִבַּדְתִּי אִתְּךָ בְּהֵן וְאֶלְכָה כִּי אֲתָה יְדַעְתָּ אֶת עִבַּדְתִּי אֲשֶׁר עִבַּדְתִּיךָ:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבֵן אִם נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינַיִךְ נַחֲשֵׁתִי וַיְבָרְכֵנִי ה' בְּגִלְגָּלָךְ:

וַיֹּאמֶר נִקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֲתָנָה:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲתָה יְדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עִבַּדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנֶךָ אִתִּי: כִּי מָעֻט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּפְרָץ לְרֹב וַיְבָרֶךְ ה' אֶתְךָ לְרֹגְלֵי וְעַתָּה מָתִי אַעֲשֶׂה גַם אֲנֹכִי לְבֵיתִי:

וַיֹּאמֶר מָה אֶתָּן לְךָ?

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה אִם תַּעֲשֶׂה לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה צֹאנֶךָ אֲשֶׁמֶר: אֲעֹבֵר בְּכָל צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַסּוֹר מִשָּׁם כָּל שֶׁה נָקֵד וְטְלוּא וְכָל שֶׁה חוּם בְּכִשְׂבִּים וְטְלוּא וְנָקֵד בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי: וְעַתָּה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי תָבוֹא עַל שְׂכָרִי לִפְנֵיךָ כֹּל אֲשֶׁר אֵינְנוּ נָקֵד וְטְלוּא בְּעֵזִים וְחוּם בְּכִשְׂבִּים גָּנוּב הוּא אִתִּי:

וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן לוֹ יְהִי כַדְבָרְךָ:

וַיִּסֶר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתֵּינִשִׁים הָעֶקְדִים וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל הָעֵזִים הַנִּקְדוֹת וְהַטְּלָאִת כֹּל אֲשֶׁר לָבֵן בּוֹ וְכָל חוּם בְּכִשְׂבִּים וַיִּתֵּן בְּיַד בְּנָיו:

וַיִּשֶׂם דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת צֹאן לָבֵן הַנוֹתְרָת:

וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקַּל לְבָנָה לַח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחֲשׂוֹף הַלָּבֵן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת:

וַיַּצַּג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תָּבֹאֵן הַצֹּאן לְשִׁתוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמִנָה בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת: וַיַּחֲמֹ הַצֹּאן אֶל הַמַּקְלוֹת וַתִּלְדֶּן הַצֹּאן עֶקְדִים נְקֵדִים וְטְלָאִים:

וְהַכִּשְׂבִּים הַפְּרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנֵי הַצֹּאן אֶל עֵקֶד וְכָל חוּם בְּצֹאן לָבֵן וַיִּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתַם עַל צֹאן לָבֵן: וְהָיָה בְּכָל יָחַם הַצֹּאן הַמַּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרֵהֻטִים לְיַחֲמִנָה בַּמַּקְלוֹת: וּבַהֲעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יִשִּׂים וְהָיָה הָעֲטָפִים לְלָבֵן וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב:

וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעִבְדִים וּגְמָלִים וְחֲמָרִים: פֶּרֶק לֹא וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לָבֵן לֹאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינוֹ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוֹ עָשָׂה אֶת כָּל הַכָּבֵד הַזֶּה:

לָכֵן אֵל תַּחֲשַׁב לְבַלְתִּי

סְבִיר שִׁיּוּפִיעוֹ רְשָׁמִים אֱלֹהִיִּים נִכְבָּדִים בְּשִׁפְלָה הַזֶּה, כַּאֲשֶׁר הוֹכְנֵנוּ הַחֲמָרִים הַלְלוּ לְקַבֵּל אוֹתָם. זֶה שְׂרַשׁ הָאֲמוּנָה וְשְׂרַשׁ הַמְּרִי.

ע"ח

אָמַר הַכוֹזְרִי: אֵיךְ שְׂרַשׁ הָאֲמוּנָה הוּא שְׂרַשׁ הַמְּרִי?

ע"ט

אָמַר הַחֲבֵר: כֵּן הוּא. הַדְּבָרִים הַמְּכַשִּׁירִים לְקַבֵּל הַרְשָׁם הָאֱלֹהִי הַהוּא אֵינָם בְּהִשָּׁגָם שֶׁל בְּשֶׁר-וּדָם. אֵין הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּעַ אֶת שְׁעוֹר כַּמְיוֹתֵיהֶם וְאִיכִיּוֹתֵיהֶם. אַף אִם יוֹדְעִים הֵם אֶת עֲצֻמְיוֹתֵיהֶם, אֵין הֵם יוֹדְעִים אֶת זְמִינֵיהֶם, אֶת מְקוֹמוֹתֵיהֶם, אֶת נְסוּבוֹתֵיהֶם וְאֶת הַהִתְכַּוְּנוֹת לָהֶם. לְזוֹאת דְּרוֹשָׁה חֻכְמָה אֱלֹהִית מְשֻׁלְּמַת מְבֹאֲרַת בְּאוֹר מְרַבִּי עַל-יְדֵי אֱלֹהִים. מִי שֶׁמְקַבֵּל אֶת הַצֹּו הַזֶּה וּמְצִיַת לוֹ עַל הַגְּדוּרָתוֹ וְתִנְאִיו בְּכוֹנָה טְהוֹרָה, הוּא הַמְּאֲמִין.

פ"ח

אמר הכוּזרי: השומע את דבריכם שאלהים פנה בדבור אל המוניכם וכתב לכם לוחות וכיוצא בזה, יסלח לו אם ייחס לכם את דעת ההגשמה, וגם לכם יסלח, שהרי לא נתן להכחיש את המעמדים הגדולים, המפארים והגלויים לעין האלה. יסלח לכם שאתם דוחים את ההגיון ואת העיון השכלי.

פ"ט

אמר החבר: ישמרני האל מאבסורד וממה שהשכל שולל ורואה כאבסורד. הראשון בעשרת הדברות הוא הצווי להאמין באלהות. הדבר השני הוא האסור לאמץ אלה זולת אלהים יתעלה ולשתף עמו; והאסור להשוות, להמשיל ולדמות, ובכלל - להגשים. וכיצד לא נתפש אותו כנעלה מההגשמה, והרי אנו תופשים רבים מברואיו כנעלים מזאת, כגון הנפש השכלית שהיא האדם באמת. כי מה שפונה אלינו בדבור מצד משה, ומבין ומנהיג, אינו לשונו ולא לבו ולא מוחו. אלה כלים למשה. משה הוא נפש שכלית מבחינה, שאינה גוף,

אינה תופסת מקום ואין מקום צר לה. אין היא צרה מלהכיל את צורותיהם של כל הנבראים. אנו מתארים אותה בתארים מלאכיים רוחניים. על אחת כמה וכמה בורא הכל. אך אסור לנו לשלל את מה שנמסר במסירה נאמנת על אודות המעמד ההוא. לכן אומרים אנו שאין אנו יודעים כיצד התגשם הדבר האלהי, הפך לדבור ונשמע באזנינו, ומה הוא יתעלה ברא שלא היה בנמצא ואיזה מן הנמצאים הוא שעבד לו, שכן אין דבר שאינו ביכולתו. כן אנו אומרים שהוא יתעלה ברא את שני הלוחות וכתב עליהם כתיבה חקוקה, כשם שברא את השמים ואת הכוכבים בחפצו בלבד. אלהים יתעלה חפץ ואז התגשמו הלוחות בשעור שבו חפץ ובמתכנת שבה חפץ, ונחרת בהם כתב עשרת הדברות. כן אנו אומרים שהוא קרע את הים ועשה אותו חומות עומדות מימין העם ומשמאלו ומסלות מסדרות ורחבות, וקרע מכשרת-לדריכה, כדי שילכו בה בלי טרח ובלי מאמץ. אותה קריעה, אותו בגן ואתו שכלול מיחסים אליו יתעלה. הוא לא נזקק למענם לכלי ולא לסבות אמצעיות, שנוקקים להם הבריות במעשיהם. שהרי המים עמדו על-פי צויו ולבשור-צורה על-פי חפצו. כך לובש האויר המגיע אל אָזְנו של הנביא את צורות המלים הנושאות את המשמעיות אשר רוצה אלהים שהנביא והצבור ישמעו אותן.

צ'

אמר הכוּזרי: זאת טענה משכנעת.

צ"א

אמר החבר: אינני פוסק שהדבר כך. אולי הוא בדרך סתומה יותר משאוכל לדמין אותה. אבל המסקנה מכאן היא שמי שהיה עד למעמדים אלה יודע אל-נכון שהדבר מן האל ללא אמצעי, שהרי הם פיצירה הראשונה וכבריאה הראשונה. מכאן מתקבלת בנפשות האמונה בתורה שהתלותה למעמדים אלה, עם האמונה שהעולם מחדש ושכך ברא אותו, כמו שהן רואות שהוא יצר את שני הלוחות ואת המן זולת זאת; ויסורו מנפש המאמין ספקותיהם של הפילוסופים והדקריה.

צ"ב

אמר הכוונתי: שים לב, החבר, שלא יתלווה לך משוא פנים, כשאתה מתאר שבחי עמך בעוד אתה מתעלם מן המרי המפרסם שלהם למרות המעמדים האלה! כי אני שמעתי שתוך כדי כך נטלו⁴⁴ עגל ועבדו אותו ולא את אלהים.

צ"ג

אמר החבר: זהו חטא שנתגנו בו בגלל מעלתם. המעלה הוא מי שסופרים את טעיותיו.

צ"ד

אמר הכוונתי: זה מתוך קנאותך וגישתך השרירותית לעמך, שהרי איזה חטא גדול מזה ואיזו מעלה נותרה לאחר זה?

לבני ישראל הבטח שיורד אליהם מאלהים דבר שיראו אותו ויפנו כלפיו, כמו שפנו כלפי עמוד הענן ועמוד האש בשעת יציאתם ממצרים, ויצביעו עליו וירוממו אותו, ילכו לקראתו וישתחוו לאלהים יתעלה כשהם פונים אליו. כן היו פונים אל עמוד הענן שירד אל משה, עליו השלום, כל אימת שאלהים פנה אליו בדבור, שאז היו עומדים בני ישראל ומשתחוים לאלהים יתעלה כשפניהם אל הענן.⁵³

וכאשר שמעו את דבור עשרת הדברות, ומשה, עליו השלום, עלה אל ההר ונחה לשני הלוחות כדי להורידם אליהם וכדי לבנות להם את הארון; כדי שיהיה להם כוון-תפלה הנראה לעין, אשר בו הברית האלהית והיצירה האלהית, כלומר, שני הלוחות - זאת בנוסף לענן ולאורות שדבקו בארון ולנסים שנגלו באמצעותו.⁵⁴ והעם נותרו מצפים לירידת משה, עליו השלום, מן ההר כשהם כמות שהם - הם לא החליפו את בגדיהם, עדייהם וחליפותיהם, אשר בהם חגגו את יום מעמד ההר, אלא נשארו במלבושם כשהם

מצפים למשה, עליו השלום, מרגע לרגע - והוא בושש לבוא אליהם במשך ארבעים יום - ולא לקח עמו צידה ולא נפרד מהם אלא מתוך כוונה לעזוב ליום אחד בלבד. כאשר כך קרה התעוררו חשדות רעים אצל חלק מאותו צבור גדול.

פשוטיהם החלו מתפלגים לכתות. הדעות והחשדות התרכבו. לבסוף מצאו אנשים מוצא בכך שדרשו דבר-מה שיעבדו אותו ויפנו אליו כשאר האמות, מבלי להכחיש את אלהותו של מי שהוציאם ממצרים, אלא שיהיה זה דבר שיצביעו עליו בשעה שהם מתארים את נפלאות אלהיהם, כמו שעשו המאמינים כלפי ארונו של משה, עליו השלום,⁵⁵ באמרם שהאל שם, וכמו שאנו עושים כלפי השמים וכלפי כל דבר שאנו יודעים אל-נכון שתנועתו היא בחפץ אלהים בלבד, לא באקראי, לא ברצונו של בן-אדם ולא בתקף טבע.

חטאם היה בעשית-תמונה⁵⁶ שנאסרה עליהם, ובכך שיחסו דבר אלהי לדבר שיצרו אותו בידיהם ובכחירתם ללא צווי אלהים. נמוק לסלח להם על זאת היא המחלקת ביניהם שהזכרנו קדם. מבין שש מאות אלף איש לא הגיע מספר העובדים את העגל לשלשת אלפים.⁵⁷ הנמוק-לסלח לנכבדים שבהם היה שעזרו בעשית העגל כדי שיתגלו⁵⁸ הממרים מן המאמינים, כדי שיהרגו הממרים שעבדו לעגל. יצאה עליהם בקרת על זאת,⁵⁹ שהרי